

לפני שמתיישבים ליד השולחן...

התוועדות עם הגאון החסיד רבי חיים שלום דייטש היא חוויה רוחנית עילאית. סביבו מסתופף קהל מגוון, השותה בשקיקה את רעיונותיו, סיפוריו, זיכרונותיו והתובנות שהוא חולק עם קהל מאזיניו.

הרב דייטש משמש ראש כולל צמח צדק בירושלים. נוסף על שיעוריו והתוועדויותיו הוא מהווה כתובת לאנשים הזקוקים לעצה והדרכה, וכן למי שמתמודדים עם משברים בשלום הבית ובגידול הילדים. הללו מוצאים בו אוזן קשבת, הבנה עמוקה למצוקותיהם, ויכולת ניתוח בהירה, שסוללת את הדרך לפיתרון הבעיה.

בנעוריו התעפר בעפר רגליו של רבי שלמה חיים קסלמן, המשפיע הדגול של ישיבת תומכי תמימים לוד וכפר חב"ד, ובהתוועדויותיו הוא מספר הרבה על דברים ששמע מפיו. השפעתו של רבי שלמה חיים עליו ניכרת גם בדברים שעליהם הוא מעורר - תפילה באריכות, עבודת המידות, לימוד חסידות בכל יום ואימוץ דרכי החסידות.

פרקי הספר שלפניכם נאספו מתוך התוועדויותיו של הרב דייטש. הם הועלו על הכתב ונערכו על-ידי דרור יהב ואהרוני ברנשטיין, מתוך מאמץ לשמור על הסגנון הלבבי והבלתי-פורמלי השמור לשיחה שב-על-פה. ההתוועדויות האלה הופיעו לראשונה בעלון השבועי קרוב אליך, וכעת הם מוגשים מחדש בספר שלפניכם, בעריכתו של הרב מנחם ברוד. קריאת הספר לא באה רק או להעשיר את הידע או לספק שעה של קורת רוח. כשבאים להתוועדות, באים ללמוד ולהחכים, אך גם להתעורר, להתחנך ולהשתנות. אתם מוזמנים להפוך את הדף ולהצטרף להתוועדות...

לחיים!

ספריית מעיינותיך

תוכן עניינים

11. במקום הקדמה - התוועדות

אמונה וביטחון

21. אם צריך לשלם מחיר, נשלם

27. למי אין דאגות?

אמת

33. טעות טעות, אבל אמת

39. הכר את עצמך

45. בלי "מה יוצא לי מזה"

פנימיות וחיצוניות

51. איפה ה'חלק אלוקה' שלי

57. לראות בעיניים עצומות

תורה ומצוות

63. התורה והמצוות הן הגאולה

69. תתחיל להאמין שאתה יכול

ביטול

75. טיפשות או שיטה
81. אדם בריא לא מרגיש

אתכפיא

87. ניצחון אחד מול עשרות הפסדים

עבודת ה'

93. כשתלמד - תקיים אחרת
99. יהודי של חצי-חצי
105. לא להיתקע בכניסה

תפילה

111. בזכות ה'משוגעים'
117. לא קופצים ישר להתבוננות
123. מה הכוונה שלך
129. לולא עבודת התפילה לא הייתה חב"ד
135. אל תחפש את הריגוש

שמחה

145. אל תהיה מרוצה, ותהיה שמח
155. הלקסיקון של הנחש
161. הנתונים שגויים; התוצאה נכונה

שלילת העצלות

167. יש לך מרץ

ענווה

173. שני הפרופסורים

אהבת ישראל

179. לאהוב יהודי - זו הרחבת הדעת

185. גם הרבי פעל מתוך המחויבות לשליחות

191. מוטב לסטות לצד החסד

צדיקים

197. אצל סבא רקדו

203. לזהות את הסחורה

209. הוא שותק וכולם מקשיבים

שליחות

215. לחייך ולבעור מבפנים

221. אתה לא שקוף

227. תהיה שליח, תהיה שמח

גלות וגאולה

235. שכנתא בגלותא, אורי

נישואין

245. נישואין של חיבור רוחני

251. כוח ההתחדשות של הנשים

במקום הקדמה - התוועדות

מה סוד כוחה של התוועדות • מדוע חסידים נוהגים
לומר בה 'לחיים' על 'משקה' • מי הוא הראוי לשבת
ולתוועד • איזה תפקיד יש לניגונים בהתוועדות,
ובמה בא לידי ביטוי כוחו של הציבור הנוטל בה חלק
• שיחה מאלפת עם הרב חיים שלום דייטש
על מהותה וסגולתה של התוועדות חסידית

לקראת צאת ספר ההתוועדויות של רבי חיים שלום דייטש בא אל
מעונו הסופר ר' בנימין ליפקין, לשיחה מיוחדת על מהותה של
התוועדות חסידית, כוחה ומרכיביה. לאורך כל השיחה חש הרב
דייטש צורך להדגיש כי ההתוועדויות שלו אינן אלא צל חיזור של
התוועדות אמיתית, כזאת שהיה אפשר לראות בדורות קדומים, אצל
משפיעים דגולים, עובדי ה' בכל ליבם ונפשם.

"האמת היא", הוא נאנח, "שהתוועדות של ימינו אינה דומה כלל
להתוועדות של פעם. לא קרב זה אל זה כל הלילה. מדוע בכלל לבוא
להסתופף סביב אדם ולשמוע את הסברות שלו ואת ההרגשות שלו?
הלוא יש ספרי חסידות והכול כתוב, ואין בעצם חידושים. אם הוא
אומר מה שכתוב, הרי זה כתוב בספר; ניתי ספר וניחזי; הבה נלמד
זאת יחד בספר. אבל התוועדות איננה כזאת.

”התוועדות הייתה שייכת ליהודים מרוממים. משפיעים. בעלי עבודה. מפיהם לא היה יוצא שום ווארט, מוצלח וקולע ככל שיהיה, קודם שהם עצמם עבדו איתו והתייגעו עליו והפנימו אותו עד עומק הנפש.

”ראית על יהודי בעל צורה שהיה יושב ומתוועד את בחינת ‘נפשי יצאה בדברו’ - שהוא והחסידות דבר אחד הם. כל כולו אַ שְׁטִיק חסידות [=גוש של חסידות]. וכשהדברים האלה היו יוצאים מפיו, הכול היה נשמע אחרת.”

דמויות של מתוועדים

כשהרב דייטש מדבר על משפיעים כאלה טבעי בעבורו לראות לנגד עיניו את המשפיע שלו, שעיצב את דמותו החסידית.

”האיש המרומם ששמעתי ממנו בקביעות התוועדויות היה המשפיע האגדי ר’ שלמה חיים קסלמן ע”ה. הוא היה מוסר גם שיעור תניא. כל הישיבה הייתה יושבת רתוקה רוב קשב לשיעורים הללו. לא היו בהם חידושים גדולים. הוא אמר את המילים בתניא וביאר מעט. במשך כל ‘זמן’ היה מסיים את כל לקוטי אמרים. בשנה מעוברת היה מספיק גם את שער הייחוד והאמונה, ובעשרת ימי תשובה לימד את איגרת התשובה.

”היה לשיעורים הללו חן מיוחד. יכולני להעיד על עצמי. כמו לכל בחור, גם לי היו עליות ומורדות. כשהייתה פוקדת אותי נמיכות הרוח, היו השיעורים הללו מרוממים את רוחי. מדוע זה קרה? משום שהוא היה אומר את המילים בצורה אחרת מכל אדם אחר שקרא אותן. המילים נשמעו אחרת.

”ר’ שלמה חיים חניך אותי איך להתחיל את עבודת התפילה. הוא אמר לי מה ללמוד, במה להתבונן, ואז, אמר כמו מבטיח, תרגיש במילים משמעות אחרת.”

אחרי שתיאר קצת את אישיותו של המשפיע ר' שלמה חיים, חוזר הרב דייטש לדבר על ההתוועדויות:

“אל האנשים הללו היינו באים לשמוע התוועדות. דבריהם היו אמיתיים וזכנים. כל דיבור שיצא מפהם היה מתוך חיות, בהרגשה עמוקה. על אלו וכאלו נאמר: דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב.

“הנה כי כן, ניהול פארבריינגען, התוועדות, לא היה נחלת הכלל. כמה היו מתחננים לר' מיישק'ה (הרה"ח ר' משה נפרסטק ע"ה. משפיע בישיבת תומכי תמימים בכפר חב"ד, בתקופה מאוחרת יותר) להתוועד, והוא לא הסכים ולא פצה פה. כיום זה נהיה אוטומטי: כל מגיד שיעור בחסידות בישיבה קטנה מתוועד, וכל מגיד שיעור בחסידות בישיבה גדולה מתוועד. זה נעשה חלק אינטגרלי מהתפקיד. “אני עצמי במשך שנים לא התוועדתי. שנים על גבי שנים התחננו אליי שאתוועד, וסירבתי לכך בכל תוקף. הייתי מביא את הגאון החסיד ר' זליג פלדמן להתוועד בכולל 'צמח צדק'. והוא היה מפציר בי שאתוועד בעצמי, וסירבתי. כשהתחלתי להתוועד, עשיתי זאת משום שכבר לא היה מי שיתוועד. הבט ימין וראה ואין לי מכיר, אבד מנוס ממני, אין דורש לנפשי. אני חושב שאם משפיעים של פעם היו נקלעים להתוועדות שלי, הם היו אומרים לעצמם בפליאה: הזאת נעמי? לזאת תיקרא התוועדות?”.

בגדי השבת לא הועילו

הרב חיים שלום חוזר אל דמויות הוד של חסידים ואנשי מעשה, שהוא התאבק בעפרם ושתה מהם בצמא את לימוד החסידות ואת דרכיה:

“ר' שלמה חיים היה אמן ההגדרות בנגלה ובחסידות כאחת. וכך הוא הגדיר את מהותה של התוועדות, שבאה אחרי עבודת התפילה:

הסדר בשבת הוא, שקודם כול לומדים חסידות אליבא דנפשיה. לאחר מכן באה ההתבוננות ובעקבותיה התפילה. רק לאחר מכן יושבים להתוועד.

”על כך אמר: הלימוד - הוא ראש (מוחין). ההתבוננות - היא הדעת והפנמת הדברים (לב). ההתוועדות היא המעשה בפועל.

”חסידים שהתוועדו פעם היו מדברים על דברים שעבדו עליהם בעצמם. אני זוכר שפעם ר' מונק'ה (הגה"ח רבי מאיר צבי גרוזמן ע"ה, מראשי ישיבת תומכי תמימים כפר חב"ד) התוועד. כטוב ליבו, לאחר שנכנס יין ויצא סוד, אמר שהוא מקנא בר' שלמה חיים, משום שכאשר ר' שלמה חיים היה יושב להתוועד בליל י"ט כסלו, היו לו פנים מאירות. ניכר עליו שזה יום-טוב. אני יודע, אמר ר' מונק'ה, שהוא היה לובש בגדי שבת. אז מה. ניסיתי גם אני ללבוש בגדי שבת, וזה לא עזר לי”.

כשהרב דייטש מדבר על ההתוועדויות ב"ט כסלו הוא מספר:

”הסדר אז היה שבליילה היה ר' שלמה חיים מתוועד, ובצהריים הבחורים המבוגרים היו נוסעים אל המשפיע ר' חיים שאול ברוק, בראשון לציון, להתוועדות מיוחדת. המתכונת הזו הייתה מתקיימת מדי שנה בשנה. עד היום אני זוכר דברים שנאמרו באותן התוועדויות. כשהיינו חוזרים, היה ר' שלמה חיים מבקש לדעת מה ר' חיים שאול אמר.

”אני זוכר שסיפרתי לו סיפור שעשה עליי רושם אדיר. ר' חיים שאול סיפר שר' שילם, המשפיע בליובאוויטש, הייתה לו פעם שמחה פרטית, נולד לו בן, וזה היה סמוך לי"ט כסלו. כשהוא התוועד עם הבחורים, מישהו מהם אמר לחיים ובירך אותו על השמחה במעונו. ר' שילם הגיב בהשתוממות ובתימהון וכל כולו אומר: אנו שרויים בעניין נעלה כל-כך כמו י"ט כסלו ואיזה ערך יש מול זה לשמחה פרטית.

”כשסיפרתי זאת בהתפעלות אין קץ לר’ שלמה חיים, היכה בקודקודי ונוף בי: מה אתה מתפעל? וכי אין זה כך? יכולתי אז לחוש כי הוא אומר את הדברים בכנות וכי הם מונחים אצלו בשיא הפשיטות.

”הא לך ראייה לדרך הפשוטה שבה הם היו רואים את הדברים. הלוא דבר הוא שר’ שלמה חיים ור’ חיים שאול היו חברים באותה כיתה. לאחר נישואיהם, ר’ שלמה חיים נעשה משפיע (בישיבה ברוסטוב ואחר כך בפולטובה ובפולוצק), ואילו ר’ חיים שאול נעשה רב. כשעלו ארצה, ר’ חיים שאול היה הראשון מביניהם שעלה, והוא הקים את הישיבה בתל אביב. ראשוני התלמידים, ובהם ה’חוזר’, הגה”ח ר’ יואל כהן, היו תלמידיו. עם בואו של ר’ שלמה חיים לארץ מסר בידי ר’ חיים שאול, באורח טבעי ויזום לגמרי, את ההשפעה, והלך לפתוח ישיבה של צעירים בראשון לציון. האם בימינו היית יכול להעלות בדעתך דבר כזה? הלוא מדובר במשרה לכל דבר, ומי יוותר מרצונו הטוב על משרה לטובת רעהו?

”עכשיו, שאנחנו רואים קצת באילו אנשים מדובר, ובאיזה מעמד רוחני עליון עמדו בחייהם ובעבודתם הרוחנית, אפשר לקבל מושג על ההתוועדות שלהם. הם חלקו עם שומעיהם את המדרגה העילאית שאותה חיו ונשמו.

”איי-אפשר להתוועד התוועדות אמיתית סתם כך. הנה, עכשיו, בליל שבת, כתום הסעודה, נקשה בדלת קבוצת בחורים מצוידת בשני בקבוקי ‘משקה’. הם רצו להתוועד. לא הסכמתי. אין דבר כזה לקפוץ להתוועדות סתם כך.”

לחבר את הלימוד אל החיים

אחרי שכבר נדמה היה כי הובהר די הצורך הפער בין התפיסה העכשווית של עצם המושג התוועדות לבין המהות האמיתית שלה,

אני מבקש מהרב דייטש להסביר מה באמת היתרון של התוועדות על פני שיעור מתוך הספר. אור עולה בעיניו והוא פותח בביאור:

”המטרה של ההתוועדות היא להוריד לחיי היום-יום את מה שנאמר בספר. אפשר ללמוד בספר על כל מיני דברים, ולא תופסים שכל הלימוד הזה אמור להקריץ - על ההתנהגות שלי בבית, עם בני הבית, עם חברים, עם תלמידים. זו מטרת ההתוועדות.”

בת שחוק נחה לפתע על שפתיו והוא אומר כמתודה: ”מאשימים אותי שאני מדבר הרבה בהתוועדויות על שלום בית ועל חינוך. אני מודה באשמה. אני חושב שזו בעצם תכליתה של התוועדות. אם חסידות דורשת ביטול היש, אם חסידות תובעת ממך להכפיף ולהעלים את האגו שלך, עליך לתרגם זאת לשפת המעשה היום-יומית ולחיות בשלום ובשלווה עם זוגתך, ואם צריך, עליך גם להיות מהשומעים חרפתם ואינם משיבים.”

”לעתים אני לא מחכה עד ההתוועדות, ותוך כדי השיעורים מעניק המחשה מעשית, בחיי היום-יום, לדברים שזה עתה למדנו. אכן, מאשימים אותי שהשיעורים שלי בחסידות הם קצת כמו התוועדויות. אין לי בעיה עם ההאשמה הזאת... היא אפילו מחמיאה לי...”

הרב דייטש מספר על פרופסור לפסיכולוגיה חברתית (ואף נוקב בשמו, שלא לפרסום), שעם צאתו לפנסיה חבש את ספסלי הכולל כתלמיד מן המניין. הוא היה יוצא מגדרו מהתפעלות כשנתקל שוב ושוב בפתרונות שתורת החסידות מציעה לבעיות הנפש.

”לא אחת ולא שתיים היה מביא מטופלים שלו לשיעורי חסידות וגם להתוועדויות. יום אחד אני רואה פנים חדשות, ועד מהרה מתברר כי הפסיכולוג הזה שלח את האיש אליי. הלה החל לבוא אליי עם רעייתו. היא התלוננה מאוד על מידת הכעס המשתלטת עליו ופוגעת בכל הסובבים אותו, והוא הודה בבעיה הזאת. יעצתי לו

להתחיל ללמוד חסידות בעקביות וברצינות, אבל העניינים היו יגעים והאישה דרשה גט.

“באתי עמו לבית הדין וביקשתי לומר לדיינים שיתנו עוד סיכוי להשתנות, אך לא הניחו לי להיכנס, והגט נכתב ונחתם וניתן כרת וכדין. לאחר מכן התחלתי ללמוד עמו בקביעות את הספר 'ארך אפיים', שחיבר יהודי חסידי. בסופו של דבר האיש למד להירגע ולהתאפק, התחתן בשנית ויש לו ילדים.

“מה חולל בו את השינוי? מסר שהקב"ה שם בפיו בתוך התוועדות. אמרתי: לא יכול להיות חיבור בין שני דברים אלא אם כן שניהם בטלים לדבר גבוה. איש ואישה, אינם תואמים זה לזו מעצם טבעם. כדי שיהיה חיבור ביניהם, צריך שיהיה משהו עליון מהם. יהודי יודע שבחיים שעל פי תורה משרים את השכינה בבית. הבעל הוא כנגד הקב"ה והאישה היא כנסת ישראל. ואז נהיה ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה.

“לפעמים, אמרתי, יכולים בני זוג לחשוב שהערך העליון שיחבר ביניהם הוא הילדים. אבל אז, אם המצב ביניהם אינו כשורה, הם יכולים לטעון בצדק - אנו רק מסבים צער וסבל לילדים. אמור מעתה: הערך העליון היחיד שיכול להיות מעל לכול הוא התורה. ההארה הזאת, ששינתה את חייו מן הקצה אל הקצה, באה בעיצומה של התוועדות”.

אי־אפשר להתוועד לבד

אני שואל את הרב דייטש איך הוא רואה את השימוש ב'משקה' בכל התוועדות, ומה הצורך בו.

“התשובה פשוטה”, הוא משיב. “זאת הדרך לצלוח את כל המחסומים. ישב אצלי פעם אברך מוכשר, שבא מעולם הישיבות

הליטאי, והוא ניתח את הדברים באזניי כך: אצל בני תורה ההורדה של הדברים למעשה היא על-ידי 'קבלות'. האדם מקבל עליו קבלה פלונית. החיסרון הוא שיש נתק בין הלימוד והרגש לבין המעשה. ככה זה כשה'קבלה' יבשה. אם אנחנו רוצים שתתחולל ההתחברות בין הלב למעשה, זה תפקידו של 'משקה'. נכנס יין יצא סוד. בהתוועדות חסידים דיברו ברגש. ואם לא היה מספיק רגש אותנטי בדברים, היו מרימים כוסית 'משקה' ופוצחים בניגון חסיד. כך מתחברים הלב והמעשה.

"ויש עוד מרכיב שהוא חלק בלתי-נפרד ממהותה של התוועדות - הציבור. התוועדות אי-אפשר בלי ציבור, וזה ההבדל בינה ובין לימוד תורה או תפילה. אמנם לימוד תורה ברכים הוא עניין גדול, אבל אפשר ללמוד ביחידות. תפילה בציבור היא דבר נעלה וחיוני, יש דברים רבים שאי-אפשר לומר בתפילה אלא אם כן הם נאמרים בציבור, ומכל מקום אפשר להתפלל גם ביחידות. הדבר היחיד בעבודת ה' שאי-אפשר לעשותו ביחידות הוא התוועדות.

"התוועדות אינה יכולה להיות בינך לבין עצמך, אלא בצוותא דווקא עם עוד יהודים, המפריים איש את רעהו ומעשירים את ההתוועדות. יחד הם שרים ומנגנים, בחבורה הם מדברים זה אל זה.

"שומה עלינו לציין עוד מאפיין ייחודי של התוועדות, בהיותה הצד השווה של כל קהילות החסידים. בחב"ד יקראו לזה 'פארבריינגען', בידיש, והתוועדות בתרגום חופשי. בחצרות קודש אחרות יקראו לזה 'זיין', 'באָטע' וכיוצא באלו. הצד השווה שבכולן, שיושבים חסידים ומתוועדים זה עם זה, מעוררים זה את זה. דפוס זה בא ממורנו הבעל שם טוב הקדוש או מהמגיד ממזריטש".

באומרו זאת מעלה הרב חיים שלום על נס את כוח הרבים המתעורר בעת התוועדות דווקא. ובדידו הווה עובדא: "יותר מפעם אחת

אירע לי, שבעת התוועדות דווקא הקב"ה האיר את עיניי ואת עיני המשתתפים. כשבאים אליי בבקשת עצה להתחזקות ביראת שמים, לעיתים הנני משיב במקום ולעיתים מציע לפונה: בוא להתוועדות הבאה ושם תזכיר לי את שאלתך. נוכחתי שבעת ההתוועדות באות לפי המילים הנכונות. אין לכך הסבר מלבד כוח הרבים".

דמעות נקוות בזוויות עיניו כשהוא מספר על כמה וכמה שהתהפכו, ועברו מהפך שלם בכל חייהם, בעיצומה של התוועדות ובמהלכה. "אני יכול לנקוב בשמות של אנשים רבים, שכל חייהם נהפכו מן הקצה אל הקצה בהתוועדות מסוימת".

ומייד קולח מפיו סיפור מצמרר, על נשמה שתעתה והלכה מדחי אל דחי, ופעם אחת, אי שם בשתיים לפנות בוקר, בעיצומה של התוועדות, נחלצה הנשמה מהקליפות הקשות, השחורות משחור, שבהן הייתה שרויה, ועלתה אל היכלות האור.

"בעצם", כמו ננער הרב חיים שלום, "למה לי להביא ממרחק לחמי. גם אני הגעתי ל'תומכי תמימים' בזכות התוועדות". בנקודה זו כמו ננעץ סופה של שיחת התוועדות זו עם תחילתה, כי שבנו זה פעמיים אל היכלו של ר' שלמה חיים הגדול.

זיק נדלק בעיניו בשעה שהוא שב לימי נעוריו. "האמת היא שהייתי בא להתוועדויות של ר' שלמה חיים עוד בהיותי תלמיד בישיבה הקטנה בפוניבז'. הייתי צריך לבקש רשות, ותמיד קיבלתי, בתנאי שלמחרת לא אחסיר רגע מהסדרים. ה' עזר והצלחתי לעמוד בתנאי הזה. כך נמשך הדבר גם בישיבה הגדולה בפוניבז'. ר' שלמה חיים היה רואה אותי כל העת, אך לא נתן לי יחס מיוחד.

"המכה בפטיש היה בהתוועדות י"ט כסלו אחת. הייתי אז בחור בן 19. ר' שלמה חיים 'התלבש' עליי והשקה אותי כהוגן. לא אשכח כיצד אמר אז: משקין את הבהמה קודם ששוחטים אותה. המשקה

עוזר לפשוט בקלות את עור הבהמה. המשקה פושט את הנפש הבהמית ופותח את הדלת לנפש האלוקית, שתתחיל להשפיע על הגוף. אחרי ההתוועדות הזאת, רק אחריה, ידעתי את מקומי".

נמצאנו אפוא למדים, מסכם הרב חיים שלום את שיחו, כי ההתוועדות אינה אלא עת התגלות הנפש, שאינה מתעוררת לא בשעת התפילה, אף לא בשעת הלימוד. מה שמעורר אותה הוא האווירה המיוחדת של ההתוועדות; הניגונים המושרים במהלכה, שבשום פנים ואופן אינם נחשבים לרווח ששמים בין עדר ובין עדר, אלא הם מעוררים את הנפש ומושכים אותה בחבלי עבותות לעלות למעלה.

לחיים, לחיים ולברכה!